

УДК 616-08:378.14

DOI 10.11603/me.2414-5998.2017.1.7448

**В. М. Ждан, М. Ю. Бабаніна, М. В. Ткаченко, Г. В. Волченко, Є. М. Кітура,
Л. М. Шилкіна, В. Г. Лебідь**

*Вищий державний навчальний заклад України “Українська медична стоматологічна академія”,
м. Полтава*

ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ НА КАФЕДРІ СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ І ТЕРАПІЇ

**V. N. Zhdan, M. Y. Babanina, M. V. Tkachenko, G. V. Volchenko, E. M. Kitura,
L. M. Shylkina, V. G. Lebed**

Ukrainian Medical Stomatological Academy, Poltava

INTRODUCTION OF DISTANCE EDUCATION IN THE DEPARTMENT OF FAMILY MEDICINE AND THERAPY

Мета дослідження – аналіз педагогічної ефективності курсів передатестаційного циклу для лікарів з фаху “Загальна практика – сімейна медицина”, що проводилися на базі кафедри сімейної медицини і терапії Навчально-наукового інституту післядипломної освіти та на філії кафедри у м. Кременчук.

Матеріали та методи дослідження. Оцінка ефективності використаних педагогічних технологій проводилася наприкінці циклу шляхом проведення тестування за допомогою ліцензованої комп’ютерної програми “Elex” (пропонувалося 200 питань 2-3 рівня складності з відповідного фаху) і шляхом перевірки опанування практичних навичок згідно зі стандартизованими картами практичних навичок та підведення підсумків з анонімним анкетуванням. Важливою особливістю навчального процесу в галузі післядипломної медичної освіти також є тісне поєднання теоретичної та практичної підготовки фахівців, тому велике значення має саме комплексність навчання: використання дистанційних форм на етапі теоретичної підготовки і відпрацювання практичних навичок на клінічних базах стажування. Це є переконливим поясненням наявності заочної частини навчання та пояснює перевагу дистанційної освіти, коли слухачі віддалені від бази навчального закладу. Дистанційні форми освіти не можуть існувати самостійно та використовуються у поєднанні з класичними формами навчання.

Результати й обговорення. Показана ефективність використання дистанційних форм навчання за даними результатів тестування та опанування практичних навичок.

Висновки. Дистанційна освіта на післядипломному етапі навчання лікарів-інтернів та лікарів-курсантів є самостійна цілеспрямована робота з використанням сучасних інформаційних технологій, ефективність якої залежить від методологічно структурованого викладачем процесу та інформаційно-комунікаційних можливостей вищого навчального закладу. Надані рекомендації щодо впровадження елементів дистанційного навчання в практику роботи Навчально-наукового інституту післядипломної освіти.

Ключові слова: навчання; дистанційна освіта; післядипломна освіта.

The aim of the study – to analyze the efficiency of educational course for doctors in specialty “General Practice – Family Medicine”, which was at the Department of Family Medicine and Therapy of Research Institute of Postgraduate Education and the branch of the department in Kremenchuh.

Materials and Methods. Evaluating the efficacy of educational technology was performed at the end of the cycle testing using licensed computer program “Elex” (2-3 asked 200 questions difficulty level from the corresponding profession) and by checking the mastering of practical skills by standardized maps of practical skills and summarizing anonymous questioning. An important feature of the educational process in postgraduate medical education is also a close combination of theoretical and practical training, because great importance is the complexity of learning: the use of distance education on the stage of theoretical knowledge and practical skills training at the clinical sites. This is a convincing explanation for the presence of part-time study and explain the advantage of distance education where the students away from the base of the institution. Distance education forms can not be used alone and in combination with classical forms of education.

Results and Discussion. There were seen the efficiency of distance learning, according to test results and mastering of practical skills.

Conclusions. Distance education at the postgraduate stage training of interns and medical students of interns is self-focused work using modern information technologies, the effectiveness of which depends on the teacher methodologically structured process, information and communication capacity of higher education. There were given recommendations on the implementation of elements of distance learning in the practice of the research institute of postgraduate education.

Key words: education; distance education; postgraduate education.

© В. М. Ждан, М. Ю. Бабаніна, М. В. Ткаченко та ін.

Вступ. У процесі реформування системи медичної допомоги та відкриття закладів загальної практики – сімейної медицини, що є фундаментом системи охорони здоров'я, значна роль відводиться лікарю загальної практики – сімейному лікарю, який повинен мати високу кваліфікацію, глибокі знання в області загальних, доклінічних та клінічних дисциплін. Але ефективність усіх реформувань, окрім технологічної та матеріальної складових, залежить від якості фахівців – основних учасників та виконавців будь-яких змін, тому особлива увага повинна приділятися післядипломному етапу [9].

Основна мета закладів післядипломної освіти – підготовка компетентної моделі лікаря загальної практики – сімейної медицини. У медицині компетентність характеризує здатність лікаря-фахівця реалізувати свій людський потенціал для здійснення своєї професійної діяльності. Таким чином, компетентність лікаря-фахівця по завершенні навчання у вищому навчальному закладі – це здатність реалізувати на практиці свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості тощо) для успішної продуктивної діяльності в професійній і соціальній сферах, спроможність усвідомлювати соціальну значущість своєї місії, постійно її вдосконалювати, нести особисту відповідальність за результати своєї діяльності [9]. Впровадження новітніх засобів навчання на сучасному етапі розвитку освітніх та інформаційних технологій визначається, з одного боку, педагогічною ефективністю технологій, що використовуються, а з іншого – їх економічною доцільністю та рівнем соціального сприйняття як курсантами, так і фахівцями-викладачами [3, 8, 10]. Дистанційна освіта при підготовці лікарів-інтернів – це інноваційна організація навчального процесу, яка реалізується у специфічній педагогічній системі, яка базується на принципі самостійної освіти лікаря й інтерактивної взаємодії викладача та інтерна [1]. Результативність дистанційної освіти на післядипломному етапі навчання лікарів залежить від таких факторів: ефективної взаємодії викладача та лікаря; належного активного зворотного зв'язку; якості попереднього проектування процесу дистанційної освіти і способів управління ним; розробки дидактичних матеріалів. Сучасні комп'ютерні програми дозволяють забезпечити передачу знань та доступ до різноманітної навчальної інформації, а нові технології, такі, як інтерактивні електронні навчальні посібники, мультимедійний контент, Інтернет, сприяють більш активному залученню

лікарів до процесу навчання [2]. Вивчення методології впровадження дистанційної форми освіти на післядипломному етапі повинно бути організоване з урахуванням можливостей новітніх інформаційних технологій і орієнтуватися на розвиток особистості, спроможної до постійного оновлення знань професійної мобільності [7].

Важливою особливістю навчального процесу в галузі післядипломної медичної освіти також є тісне поєднання теоретичної та практичної підготовки фахівців, тому велике значення має саме комплексність навчання: використання дистанційних форм на етапі теоретичної підготовки та відпрацювання практичних навичок на клінічних базах стажування. Це є переконливим поясненням наявності заочної частини навчання та пояснює перевагу дистанційної освіти, коли слухачі віддалені від бази навчального закладу. Дистанційні форми освіти не можуть існувати самостійно та використовуються у поєднанні з класичними формами навчання [3–6].

Відомо, що без належної теоретичної підготовки відсутній будь-який сенс у практичних заняттях. Велике значення має саме етапність навчання: максимальне використання дистанційних форм на першому етапі (теоретична підготовка) та практична робота безпосередньо з пацієнтом на наступному заочному етапі [3–5, 10].

Мета дослідження – оцінка впливу впровадження елементів дистанційних форм навчання на передатестаційному циклі з фаху “Загальна практика – сімейна медицина”.

Матеріали та методи дослідження. Курси проводилися за тематичним планом на кафедрі сімейної медицини і терапії та на філії кафедри у м. Кременчук. Оцінка ефективності використаних педагогічних технологій проводилася наприкінці циклу шляхом проведення тестування за допомогою ліцензованої комп'ютерної програми “Elex” (пропонувалося 200 питань 2-3 рівня складності з відповідного фаху) і шляхом перевірки опанування практичних навичок згідно зі стандартизованими картами практичних навичок та підведення підсумків з анонімним анкетуванням.

Були використані такі дистанційні навчальні технології:

– дистанційні on-line-лекції для загальної цільової аудиторії. Лекції проводилися за допомогою мультимедійної презентації. Основною метою дистанційної лекції було викликати зацікавленість аудиторії та стимулювати лікарів до пошуку інформації з даної теми;

– дистанційні on-line-семінари, які передбачали інтерактивне спілкування викладача з лікарями-інтернами та курсантами, які знаходилися на базі ПМСД. Роль викладача: спрямовуюча (організаційна), консультативна (інформаційна) та контролююча. Під час дистанційного семінару був використаний Інтернет та засоби відеозв'язку;

– дистанційні індивідуальні on-line-консультації передбачали інтерактивне спілкування викладача з конкретним лікарем-інтерном та курсантом. Метою дистанційної консультації було ознайомлення лікарів з новою інформацією та контроль з боку викладача. Під час індивідуальної консультації викладач оцінював рівень теоретичних знань лікаря та опанування ним практичних навичок, що давало змогу вносити зміни в індивідуальний план лікаря-інтерна чи курсанта, доопрацьовувати деякі теми [3, 8, 10].

Результати й обговорення. За результатами дослідження, процес навчання трансформується з монологу викладача і вивчення набору навчальних матеріалів у постійний діалог між викладачем і лікарем, який навчається, перенесений з навчальної аудиторії в умови, комфортніші для лікаря з точки зору часу і місця реалізації процесу здобуття знань. Важливою умовою такого навчання є наявність практичних завдань, цікавих для лікаря, орієнтованих не лише на його повсякденну діяльність, вирішення яких не лише принесе моральне задоволення, але і дозволить відповісти на питання, пов'язані з його повсякденною роботою. Дистанційне навчання сприймається складніше з ряду причин – від поганого володіння комп'ютерною технікою до небажання працювати самостійно. Очне навчання, що ґрунтується на лекціях і зазвичай завершується заліком або іспитом із мінімальною ймовірністю провалу, не висуває великих вимог до тих, хто

вчиться. На противагу цьому, дистанційне навчання вимагає самоосвіти, і простої присутності на заняттях недостатньо. Відповідно, якщо очне навчання почне рухатися в бік інтерактивності і більшої вимогливості, популярність дистанційної освіти також почне зростати. У слухачів існує страх перед технічними засобами навчання. Вкрай невелика кількість слухачів уміє користуватися комп'ютерами й Інтернетом. Для усунення цього страху необхідно проводити курси комп'ютерної грамоти, сприяти впровадженню комп'ютерів на робочому місці й нагадувати слухачам, що дистанційне навчання – це не обов'язково комп'ютери, Інтернет і телеконференції. Аналізуючи наш досвід, дистанційна освіта на післядипломному етапі навчання лікарів-інтернів та лікарів-курсантів є самостійна цілеспрямована робота з використанням сучасних інформаційних технологій, ефективність якої залежить від методологічно структурованого викладачем процесу та інформаційно-комунікаційних можливостей вищого навчального закладу.

Висновки. Організація післядипломної освіти за допомогою сучасних дистанційних технологій сприяє безперервній самоосвіті, вдосконаленню професійної компетенції фахівця, визначає успішність його особистого зростання і соціальну реалізацію. На даному етапі розвитку охорони здоров'я і медичної освіти використання різноманітних дистанційних навчальних технологій є дуже сучасним та затребуваним, дає можливість досягти якісно нового рівня післядипломної освіти.

Перспективи подальших досліджень. Надалі ми плануємо вивчити ефективність впровадження форм дистанційної освіти на курсах тематичного удосконалення для базових керівників лікарів-інтернів.

Список літератури

1. Андреев А. А. Педагогика высшей школы. Новый курс / А. А. Андреев. – М. : Издательство ММИЭИФП, 2002. – 264 с.

2. Ващенко В. Ю. Дистанционная форма обучения. История. Проблемы. Перспективы развития [Электронный ресурс] / В. Ю. Ващенко, В. А. Скляров, К. О. Козьяков // Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. Електронне наукове фахове видання. – 2009. – № 6Е. – Режим доступу до журн. : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/vsunud/2009-6E/Index.htm>.

3. Ефективність дистанційних навчальних технологій в системі післядипломної освіти лікарів / В. М. Ждан, М. В. Ткаченко, М. Ю. Бабаніна [та ін.] // Перспектив-

ні напрямки світової науки: збірник статей учасників II Міжнародної (XXII Всеукраїнської) науково-практичної конференції “Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя”, т. 2 : Природничі та точні науки; Соціально-економічні науки, м. Запоріжжя, 4–9 листопада 2013 р. – Запоріжжя, 2013. – С. 55–57.

4. Зайченко Т. П. Основы дистанционного обучения: теоретико-практический базис : учебное пособие / Т. П. Зайченко. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2004. – 167 с.

5. Иванченко Д. А. Системный анализ дистанционного обучения : монография / Д. А. Иванченко. – М. : Изд-во “Союз”, 2005. – 192 с.

6. Ковальчук Л. Я. Концептуальні підходи до інтегрованого середовища оцінки знань в медичній освіті / Л. Я. Ковальчук, В. П. Марценюк, А. В. Семенець // Клінічна інформатика і телемедицина. – 2008. – № 5. – С. 71–76.

7. Про удосконалення післядипломної освіти лікарів : наказ МОЗ України від 10.12.2010 р. № 1088.

8. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – 2002. – № 26. – С. 3.

References

1. Andreev, A.A. (2002). *Pedagogika vysshei shkoly. Novyi kurs [Pedagogy of high school. New course]*. Moscow: ММҀЕҀҀҀ [in Russian].

2. Vashchenko, V.U., Sklyarov, V.A., & Koziakov, K.O. (2009). Distantionnaia forma obuchennia. Istoriia. Problemy. Perspektivy razvitiia [Distance form of training. History. Problems. Development prospects]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni V. Dalia – Journal of East Ukrainian National University named after V. Dahl*, 6E. Retrieved from <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/vsunud/2009-6E/Index.htm>

3. Zhdan, V.M., Tkachenko, M.V., Babanina, M.Yu., Volchenko, H.V., & Kitura, Ye.M. (2013). Efektyvnist dystantsiinykh navchalnykh tekhnolohii v systemi pislidyplomnoi osvity likariv [The effectiveness of distance learning technologies in Postgraduate studies]. *Perspektyvni napriamky svitovoi nauky – Perspective directions of world science: a collection of papers participants of the II International (XXII nationwide) Scientific Conference “Innovative potential of world science – XXI Century”* (Vol. 2 “Natural and exact sciences; Socio-economic sciences), (pp. 55-57). Zaporizhzhia [in Ukrainian].

4. Zaichenko, T.P. (2004). *Osnovy distantionnogo obucheniia: Teoretiko-prakticheskii basis [Basics of Remote learning: theoretical and practical basis]*. St. Petersburg: RHPU by A.I. Herzen [in Russian].

9. Шекера О. Г. Розроблення компетентнісної моделі лікаря загальної практики – сімейного лікаря / О. Г. Шекера, В. В. Краснов // Сімейна медицина. – 2013. – № 6 (50). – С. 21–23.

10. Рижов В. А. Моделі знань у системах дистанційного навчання / В. А. Рижов // Клінічна інформатика і телемедицина. – 2010. – № 7. – С. 133–139.

5. Ivanchenko, D.A. (2005) *Sistemnyi analiz distantsionnogo obucheniia [System analysis]*. Moscow: Soyuz [in Russian].

6. Kovalchuk, L.Y., Martsenyuk, V.P., & Semenets, A.V. (2008). Kontseptualni pidkhody do intehrovanoho seredovyscha otsinky znan v medychnii osviti [Conceptual approaches to integrated environment assessment of knowledge in medical education]. *Klinichna informatyka i teledytsyna – Clinical Informatics and Telemedicine*, 5, 71-76 [in Ukrainian].

7. Nakaz MOZ Ukrainy № 1088 vid 10.12.2010 r. “Pro udoskonalennia pislidyplomnoi osvity likariv” [MOH Ukraine number 1088 of 10.12.2010. “On improvement of Postgraduate studies”].

8. Natsionalna doktryna rozvytku osvity [National Doctrine of Education Development] (2002). *Osvita – Education*, 26, 3 [in Ukrainian].

9. Shekera, O.G., & Krasnov, V.V. (2013). Rozroblennia kompetentnisnoi modeli likaria zahalnoi praktyky – simeinoho likaria [Development of competency models a general practitioner – family doctor] *Simeyna medytsyna – Family medicine*, 6(50), 21-23 [in Ukrainian].

10. Ryzhov, V.A. (2010). Modeli znan u systemakh dystantsiynoho navchannia [Models of knowledge in distance learning systems] *Klinichna informatyka i teledytsyna – Clinical Informatics and Telemedicine*, 7, 133-139 [in Ukrainian].

Отримано 13.01.17

Електронна адреса для листування: bmarina_@mail.ru